
Türkiye’de Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadelede STK’larla İşbirliğinin Arttırılması Atölyesi

UÇAN SÜPÜRGE VAKFI

17-18 Kasım 2018

Ankara

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	2
2. UÇAN SÜPÜRGE ERKEN YAŞTA VE ZORLA EVLİLİKLER KONUSUNDA NE YAPTI?.....	4
2.1 ERKEN YAŞTA VE ZORLA EVLİLİKLER KONUSUNDA YAPILAN AKADEMİK ÇALIŞMALAR ÜZERİNE YAPILAN BİR DEĞERLENDİRME.....	8
3. 17-18 KASIM ATÖLYE ÇALIŞMASI.....	9
3.1 ATÖLYE ÇALIŞMASININ SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ.....	10
a. Yerelde Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerin Önlenmesiyle ilgili Yasaların Uygulanmasından Sorumlu Kurumlar ve Sorumlulukları.....	10
b. Yerel Düzeyde Duyarlılık Arttırma Amaçlı Neler Yapıyorsunuz?.....	12
c. Yerelde Kuruluşlarınızın Karşılaştığı Sorunlar Nelerdir?.....	12
d. Bu Sorunların Aşılması İçin Gerekli Uygun ve Gerçekleştirilebilir Faaliyetler?.....	13
4. TÜRKİYE'DE ÇOCUK VE KADINLARA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE ULUSAL EYLEM PLANLARININ HAZIRLANMASI SÜRECİ.....	13
5. DEĞERLENDİRME.....	14
6. ÖNERİLER.....	15
EK1: ATÖLYE DAVET YAZISI.....	16
EK2: ATÖLYE PROGRAMI.....	17
EK3: ATÖLYE KATILIMCI KURUM VE KURULUŞLAR LİSTESİ.....	18
EK4: ATÖLYE FOTOĞRAFLARI.....	19

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın en temel amacı, kadınların yaşamın her alanına eşit oranda katılmalarının önündeki engellerden biri olan toplumsal cinsiyet temelli kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılmasına katkıda bulunmaktır. Kadına yönelik cinsiyet temelli şiddetin en ağır biçimlerinden olan Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadelede (EYZEM) en temel koşul, çok taraflı bir yaklaşımla, kurumlar arası iş birliği ve koordinasyonun sağlanmasıdır. Ülkemizde, kadına yönelik şiddet kadın hareketinin 1980'lerin sonlarından itibaren en fazla gündeminde olan ve kazanım sağlanan alanlardan biri olarak 30 yıldan uzun bir mücadele geçmişine sahiptir.

Türkiye, uluslararası hukuk alanında kadına yönelik şiddeti önlemeyi amaçlayan birçok sözleşmeyi imzalamış ve iç hukukta önemli düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Birçok bakanlık bu konuda projeler geliştirmiş ve stratejik planları arasına şiddet ile mücadeleyi de eklemiştir. Türkiye'nin güncel kazanımlarından biri, kadına yönelik toplumsal cinsiyet temelli şiddet ile ilişkili olarak Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin- İstanbul Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesidir. Bu sözleşmeyi temel alan 6284 sayılı Ailenin ve Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un 2012 yılında çıkarılması hem şiddet ile mücadele hem de toplumsal cinsiyet eşitliği anlamında oldukça önemli bir adımdır. Öte yandan, ulusal mekanizma olarak 1990'lı yıllardan itibaren çeşitli statülerde ancak daha bağımsız bir kurum olan Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü'nün (KSGM) 2011 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı altında bir genel müdürlüğe dönüştürülmesi kadın örgütleri ile daha önce kurulmuş olan iletişimin yönünü önemli oranda değiştirmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak ve kadına yönelik şiddetin ortadan kaldırılması görevini Anayasa 10.madde başta olmak üzere ulusal mevzuat ve uluslararası sözleşmeler uyarınca devlet üstlenmiş olup bu sorumluluğun kamu kurumlarının uygulamalarına içerilmesi ve bu amaçla çalışan kadın örgütleri ile kamu kurumları arasında iş birliği yapılması gereklidir.

Kamu kurumları açısından kamu kurumlarının şiddet ile mücadelesine yönelik bir yol çizen 2006/17 sayılı Başbakanlık Genelgesi ve 2007/8 sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi valilikleri harekete geçiren en temel mevzuatlardır.

Türkiye, çocuk ve kadınlara yönelik şiddetle mücadelede devletin ilgili kurumlarının üstlenmesi gereken görev ve sorumlulukları belirleyen eylem planlarının hazırlanması ve uygulanması konusunda oldukça önemli bir deneyim biriktirmiş durumdadır. KSGM koordinasyonunda 2007 yılında ilk kez *Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem*

Planı (2007-2010), ikinci *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı* (2012-2015) ve üçüncü *Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı* (2016-2020) hazırlanmıştır. O günkü adı ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından ise *Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı* (2013-2017) hazırlanmıştır.

Ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler, ulusal mevzuatımız ve 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri doğrultusunda Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü erken yaşta ve zorla evlilikler sorununun çözümüne yönelik 2018-2023 dönemini kapsayacak “*Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele Strateji Belgesi ve Eylem Planı*” hazırlık çalışmaları başlatmıştır. Ancak kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, uluslararası ve bölgesel kuruluşların katkılarıyla son şekli verilen “*Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele Strateji Belgesi ve Eylem Planı*” bugüne kadar henüz yürürlüğe girmemiştir. Bununla birlikte KSGM “*Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele için Acil İl Eylem Planları (2018-2023)*” hazırlama sürecini başlatmış bulunmaktadır. Amacı, Ülkemizde erken yaşta ve zorla evlilikler ile mücadele edilmesi, kız çocuklarının güçlenmesine yönelik tüm taraflarla iş birliği içerisinde politikalar geliştirilmesi ve uygulanmakta olan Ulusal Eylem Planının, yerele uyarlanmasında ve uygulanmasında sivil toplum kuruluşları ile (STK) iş birliği yapılması son derece önemlidir.

Buradan hareketle Uçan Süpürge Vakfı, erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele için acil il eylem planlarının hazırlanması ve uygulanması süreci hakkında, STK’ları kendi olası rollerine dair bilgilendirmek ve farkındalık yaratmak amacıyla bir Atölye Çalışma toplantısı planladı. Bu çalışma toplantısında paydaşımız olması konusunda KSGM ile görüşüldü ve desteklerini verecekleri beyanı alındı. Ayrıca KSGM tarafından “*Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele için Acil İl Eylem Planlarının*” hazırlanmış olduğu iller; Ağrı, Bitlis, Diyarbakır, Hatay, Iğdır, İzmir, Kahramanmaraş, Kars, Kilis, Mardin, Muş, Nevşehir, Niğde, Van ve Yozgat bilgisi sağlandı.

İlk aşamada, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) tarafından açıklanan evlenme istatistiklerine göre **16 ve 17 yaşında** gerçekleşen evlenmelerin yüksek olduğu Ağrı, Muş, Kilis, Bitlis, Niğde, Kars, Siirt, Kahramanmaraş, Gaziantep, Van, Ardahan, Yozgat, Hatay, Aksaray, Iğdır, Nevşehir, Afyonkarahisar, Şanlıurfa, Şırnak, Mardin illerinden sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin katılması planlandı. Adı geçen illerin birkaçında hiçbir baro veya STK temsilcisine ulaşılamaması üzerine “*Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele için Acil İl Eylem Planlarının*” hazırlanmış olduğu illerden STK veya baro temsilcilerine ulaşılmaya çalışıldı.

Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele Acil İl Eylem Planlarını STK'ların gündemine taşımak amacıyla, Ankara'da 17-18 Kasım tarihlerinde Atölye çalışması düzenlendi. Muş, Kilis, Bitlis, Niğde, Kars, Siirt, Kahramanmaraş, Gaziantep, Van, Yozgat, Hatay, Aksaray, Iğdır, Nevşehir, Şanlıurfa, Şırnak, Mardin ve Diyarbakır illerinden kadın kuruluşları ve baro kadın hakları temsilcileri ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında dört uzman katıldı.

2. UÇAN SÜPÜRGE ERKEN YAŞTA VE ZORLA EVLİLİKLER KONUSUNDA NE YAPTI?

Uçan Süpürge, 2003-2005 yılları arasında gerçekleştirdiği "Köprüler Kuruyoruz" projesi kapsamında, tüm illerde film gösterileri ve kadınlarla söyleşiler gerçekleştirmiştir. Proje kapsamında yapılan görüşmelerin önemli çıktılarından birisi, toplumsal cinsiyet eşitliği, kadına şiddet, fırsat eşitliği ve toplumda kadına olumsuz bakışı etkileyen en önemli etkenlerden birinin "erken yaşta evlilikler" olduğudur.

2006 yılında, 9. Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali'nin programında Sigrid Dethloff ve Renate Bernhard'ın, Almanya'da erken yaşta ve zorla evlendirilen kadınların yaşamlarını anlatan "Tatlı Yiyelim Tatlı Konuşalım" belgeseli, "erken yaşta evliliklerin" sadece Türkiye'de değil, göç edilen diğer Avrupa ülkelerinde de bir gerçeklik olarak var olduğunun ve önemli bir sorun olarak ele alınması gerektiğinin farklı bir perspektiften görülmesini sağlamıştır.

2006 Ekim-Aralık döneminde Almanya Dışişleri Bakanlığı ve Ankara Büyükelçiliği'nin desteğiyle 'Erken Evlilikler' başlıklı pilot bir proje yürütülmüştür. Toplumdaki genel algının aksine, "erken yaşta evlilikler" in sadece doğu illerine özgü bir sorun olmadığına farkındalığı ile İç Anadolu Bölgesi'nde, Kırıkkale ve Yozgat illerinde saha çalışması yapılmıştır. İç Anadolu Bölgesi'nin seçilme nedeni yaz tatili için Türkiye'ye Avrupa ülkelerinden gelen Türk vatandaşların geliş nedenlerinde birinin de "uygun gelin adayı" bulmak istemeleri ve "ithal ve çocuk gelinler" olgusunun bir gerçeklik olarak yaşanması olmuştur.

Kasım 2006'da Kırıkkale, Aralık 2006'da ise Yozgat'ta valilik, belediye ve sosyal hizmetler il müdürlüklerinin yardım ve destekleri ile belirlenen mahallelerde kadınlarla anket ve yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Sorunun diğer boyutlarını araştırmak ve çözüm

önerilerine katkıda bulunmak amacıyla, Milli Eğitim Müdürlüğü, müftülük ve sivil toplum kuruluşları ile de görüşmeler yapılmıştır.

Projede, duyarlılık yaratma kapsamında film gösterileri ve sonrasında kadınlarla söyleşiler de gerçekleştirilmiştir. Proje sonunda, sonuçların değerlendirilmesi için düzenlenen toplantıya, kadın örgütleri, milletvekilleri, Kırıkkale ve Yozgat valileri ile belediye başkan yardımcıları, Ankara'dan yerel yönetim temsilcileri, insan hakları örgütleri, baro, diyanet, emniyet, milli eğitim, sosyal hizmetler genel müdürlüklerinin temsilcileri, gazeteciler ve akademisyenler katılmıştır. Bu toplantıda yapılan, Meclis'te kurulacak bir komisyonun konuyu derinlemesine araştırması önerisi, 2009 yılında TBMM'de kurulan Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu bünyesindeki alt komisyonun kurulmasına neden olmuştur. 2007 yılında, 10. Uçan Süpürge Uluslararası Kadın Filmleri Festivali'nin kısa film öyküsü yarışmasının konusu 'Evlilik mi, Evcilik mi' olarak belirlenmiştir. O yıl yarışmaya Türkiye'nin her yerinden 300'ün üzerinde kısa film öyküsü gönderilmiş ve jürinin belirlediği ilk on eserin yazarları Ankara'da Işıl Özgentürk yönetimindeki senaryo atölyesine davet edilmiştir. Atölye sonucunda eserlerden bazıları filme çekilmiş ve bir sonraki yıl festivalde gösterilmiştir.

2008 yılında, Uçan Süpürge, 'Çocuk Gelinler' projesini başlatmıştır. Dortmund Köln Uluslararası Kadın Filmleri Festivali ortaklığında Avrupa Birliği'nin desteğiyle yürütülen projede ilk olarak kısa film sinopsis yarışması açılmış; yarışmada finale kalan sinopsislerin yazarları bir ay boyunca Ankara'da Uçan Süpürge'nin konuğu olarak atölye çalışmalarına katılmışlardır. Katılımcılar eğitmenleri eşliğinde (Almanya'dan Maren-Kea Freese ve Bernadette Feiler, Türkiye'den Leyla Özalp ve Aylin Eren) iki kısa sözsüz film; Damla Köle'nin öyküsünden çekilen 'Beni Geri Çağır Hayat' ve Dennis Todoroviç'in öyküsünden çekilen 'Nefes Al, Alma, Nefes Al' adlı filmleri yapmışlardır. Adı geçen filmlerin galası 24 Ekim 2008'de Ankara'da Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Ankara Devlet Tiyatrosu'nun desteğiyle Şinasi Sahnesi'nde yapılmıştır. Filmlerin İstanbul'daki ilk gösterimi ise Hürriyet gazetesinin daveti üzerine 24 Kasım 2008'de Hürriyet Medya Towers'ta gerçekleştirilmiştir. Bu filmler yurt içi ve dışındaki festivallerde ve ayrıca özel gösterimlerle çeşitli sivil toplum kuruluşlarının organizasyonlarında yer almışlardır. 'Nefes Al, Alma, Nefes Al', aynı yıl Ankara'da düzenlenen 1.Rotary Uluslararası Kısa Film Yarışması'nda en iyi kurmaca dalında üçüncülük ödülü kazanmıştır.

2009 yılında, TBMM'de kurulan Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu'nun Erken Yaştaki Evlilikleri İnceleme Alt Komisyonu, konuyla ilgili kamu kurumları ve akademisyenler ile

Uçan Süpürge'nin görüşleri ve erken evliliklerle ilgili çalışmaları hakkında bilgi almıştır. Aynı yıl, Ankara Barosu'nun düzenlediği, Ceza Yasası'nın 102, 103, 104 ve 105. maddelerinde çocuk haklarının korunmasını, ensest ve pedofilin yasalarda tanımlanmasını amaçlayan, erken yaşta ve zorla evliliklerin çocuğa yönelik cinsel saldırı suçu olarak tanımlanmasını öngören değişikliklerin yapılması ile ilgili çalışma grubuna Uçan Süpürge'nin katılımı sağlanmıştır.

Uçan Süpürge, erken yaşta evlilikler konusunda çalışma yapılmasına aşağıdaki nedenlerle özel bir önem vermektedir: Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin yol açtığı önemli bir sorun olan erken yaşta ve zorla evlilikler, fırsat eşitliğinin önündeki en büyük engellerden biridir.

- Erken yaşta evlilikler, kadınların aile içi şiddete, fiziksel, duygusal, sözel ve cinsel şiddete maruz kalma riskini artırmaktadır.
- Erken yaşta evlilikler, evli kadınların üzerindeki sosyal baskıyı daha çok artırır. Kadın ev içine hapsolabilir.
- Erken yaşta evlilikler, eşe bağlılık, bakım ve ev sorumlulukları gibi ataerkil cinsiyet rollerini, pekiştirir.
- Erken yaşta evliliklerde, resmi nikahın olmaması sunucu kocanın terk etmesi, imam nikahı ile ikinci eş alması (kumalık) gibi durumlar daha sık yaşanır. Bu durumda kadının herhangi bir hak ve güvencesi olamaz.
- Şiddet ve yoksulluk, kızların evden kaçma oranını artırabilir.
- Evden kaçma, şiddetle beraber kadınların fuhuş sektörünün eline düşme olasılığını güçlendirebilir.
- Erken yaşta evlilikler, kız çocukların eğitim hakkından yararlanmasını önler.
- Erken yaşta evlendirilen kadınlar istihdam olanaklarından yeterince yararlanamazlar; genellikle eğitim hakkından yararlanamamalarının bir sonucu olarak nitelikli işlerde çalışma olasılıkları azdır. Niteliksiz işlerde ise ancak düşük ücretlerle ve güvencesiz şartlarda çalışma olanağı bulabilirler.
- Erken yaşta ve zorla evlenmiş kadınların çoğu ataerkil baskı ve gözetim altında olduklarından ve bağımsız karar alamadıklarından gerekli sağlık hizmetlerine ulaşmakta zorluk çeker.
- Erken yaşta evlilik, kadınların ruhsal ve bedensel gelişimlerinin tamamlanmamış olması nedeniyle çeşitli hastalıklara ve psikolojik rahatsızlıklara yol açabilir.

-
- Erken yaşta evlilikler çoğu zaman erken annelik anlamına gelir. Erken hamileliklerde düşük yapma, ölü doğum, erken doğum riski fazladır. Türkiye’de 15-20 yaş arasında yapılan doğumlarda anne ölüm oranı ileri yaşlara göre 4 kat fazladır.
 - Erken yaşta evlenen çiftlerde HIV/AIDS gibi cinsel yolla bulaşan hastalıklara yakalanma olasılığı yüksektir.
 - Erken yaşta ve zorla evliliklerde kadınların intihar etme riski artış gösterir.
 - Erken yaşta evliliklerin iç ve dış göç ile kapsam ve etkisi artmakta ve çeşitlenmektedir.
 - Erken yaşta evlenen kız çocuklarının yurttaşlık bilinci ve haklarıyla ilgili bilgiye tam olarak sahip olamamaları, siyasal yaşama katılımlarının önünde bir engel teşkil eder.
 - Eşcinsel bireyler cinsiyet kimlikleri ve buna dayalı ayrımcılık ve baskıdan kurtulmak için erken yaşta evlilik yapabilir veya aileleri tarafından bu evliliklere zorlanabilirler.

Tüm bu çalışmalar süresince ve yukarıda özetlenen nedenler kapsamında, böylesine önemli bir konuya ilişkin toplumda oluşmuş bir bilinç, yeterli araştırma ve veri olmadığının farkına varılması sonucunda daha kapsamlı bir proje ile daha geniş ve spesifik bir çalışma yapılmasına karar verilmiştir. Sabancı Vakfı Hibe Programlarına hazırlanan proje önerisinin kabul edilmesi ile birlikte 18 ay süren “Çocuk Gelinler: Yıkıcı Gelenekler ve Ataerkil Sosyal Mirasın Mağdurları” başlıklı proje Nisan 2009-Ekim 2011 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Dünya örneklerini ve bu konuda savunuculuk örneklerini öğrenmek için çeşitli Avrupa ülkelerine, erken yaşta ve zorla evliliklerin çok olduğu Nijer’e, Nijerya’ya, Hindistan’a, Bangladeş’e ziyaretler yapılmıştır. Uçan Süpürge’nin hem kapasitesini arttıran hem bu konuda dünyadaki çalışmaları takip eden en önemli ağ ‘GIRLS NOT BRIDES’ olmuştur.

Uçan Süpürge Girls Not Brides ağının davetlisi olarak çeşitli toplantılara katılmıştır. Ve 2014 yılında Yerelden çözüm bulma konusunda karar alınmış ve pilot il olarak Konya seçilmiştir. Bir yıl boyunca Konya’da çalışmalar yapılmış, bu raporlar Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na verilmiştir. Şu an ki Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın İl Eylem Planlarının içinde bu raporlardan alıntıları görmek mümkündür.

Ayrıca Malala projesi ile Kız çocuklarının eğitimindeki engeller arasında olan “erken yaşta ve zorla evlilikler konusunda” Ankara ve Gaziantep’te eğitimler verilmiştir. 2018 yılından

itibaren de Uçan Süpürge'nin çalışmaları içinde en önemli yeri İl eylem planlarının sivil toplum kuruluşları tarafından bilinmesi ve bilgilendirme, farkındalık ve örgütlenme çalışmasını 81 ilde yapmak gelmektedir. Yine bu eylem planının devamı olarak tüm bu etkinlikleri altı ay sürele izleme çalışması yapılacaktır.

Uçan Süpürge olarak böyle bir toplantıya 2012 yılında arama konferansı sonucu kurulmasına karar verilen sonra "çocuk gelinlere hayır" platformu öncülük etmiştir. Pilot illerden seçilen 60'a yakın örgüt temsilcisi, il eylem planları içinde aktif rolü olabilecek ve bu alanda çalışmaları olan örgütler davet listemizdedi. Ancak maalesef yakın zamanda gözlemimiz bu alanda çalışan bazı kadın örgütlerinin kapandığı ve var olanların da pasif noktaya geldiği yönündedir. Bu nedenle toplantının önemini bir kez daha hissettik ve katılım profilini çeşitlendirdik. Bu ortamı gördüğümüzde ilk akla gelen soru: "Son 4 yılda Akademide ne gibi çalışmalar yapıldı?" olmuştur. Akademisyenlerin tespiti ve araştırma zorlukları bize bu alanda bütüncüllük içinde daha çok çalışmamız gerektiğini düşündürmüştür.

2.1 ERKEN YAŞTA VE ZORLA EVLİLİKLER KONUSUNDA YAPILAN AKADEMİK ÇALIŞMALAR ÜZERİNE YAPILAN BİR DEĞERLENDİRME¹

Bu çalışmanın amacı Türkiye İstatistik Kurumu'nda yer alan resmi veriler haricinde alandan verilere ulaşabilmek, konunun arka planına dair farklı bakış açıları elde edebilmek ve erken yaşta zorla evliliklerin akademik çalışmalar içerisinde ne kadar yer aldığını görebilmektir. Literatür taraması Google Akademik, Yöktez, YÖK Akademik Arama, DergiPak Makale Arama Merkezi, Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi, Hacettepe Üniversitesi Kütüphanesi Online Kaynak Tarama Sistemi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi Online Kaynak Tarama Sistemi ve Ankara Üniversitesi Kütüphanesi Online Kaynak Tarama Sistemi kullanılarak yapılmıştır. Tarama merkezleri haricinde Ankara Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyesi Doç Dr. Filiz YILDIRIM, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyesi Doç Dr. Reyhan ATASÜ TOPCUOĞLU, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümü öğretim üyesi Doç Dr. Fatma Umut BEŞPINAR ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümü öğretim üyesi Rukiye İnekçi ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Literatür taraması daha sonra son 4 yılı (2014-2018) kapsayacak şekilde daraltılmıştır. Zaman daraltması yapılmasının sebebi güncel verilere ulaşabilmektir. Zaman daraltması yapıldıktan sonra ilgili kaynaklardan 150'den fazla çalışmaya ulaşılmıştır. Ancak bu 150 çalışmanın

¹Çağla Harputlu tarafından çalışılmıştır.

tamamının ana teması erken yaşta ve zorla evlilikler değildir. Tematik daraltma da yapıldıktan sonra geriye 32 araştırma çalışması kalmıştır. Bunlardan 5 tanesi erken yaşta ve zorla evliliği deneyimlemiş kadınlarla birebir çalışmayı içeren alan araştırması, 7 tanesi üniversite öğrencilerinin ve meslek elemanlarının erken yaşta ve zorla evlilik olgusuna bakışlarını ölçmeye yönelik alan araştırması, 14 tanesi literatür taramasına dayalı derleme makale çalışması, 3 tanesi erken yaşta ve zorla evlilik olgusunun medyaya nasıl yansıdığına yönelik inceleme araştırması ve son olarak 3 tanesi yüksek lisans tezi ve doktora çalışmasıdır. Alanda bu kadar az çalışma olmasının sebepleri incelendiğinde ise çıkan sonuçlar şöyledir; çalışmaları gerçekleştirmek için gereken izinlerin çok zor olması, literatür taramasında alana dair kaynak bulmanın zor olması, erken yaşta ve zorla evliliği deneyimlemiş kişilere ulaşmanın çok zor olması ve araştırmanın yapılacağı kişilerle güven ilişkisi kurmanın zor olmasıdır.

Araştırmaların tamamı incelendiğinde ise erken yaşta ve zorla evliliğin tanımında ve sebeplerinde ortaklık kurulduğu görülmektedir. Uluslararası literatüre bakıldığında 1949 İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve 1989 Çocuk Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası anlaşmalarda yasal evlilik yaşının 18 olarak kabul edildiği görülmektedir. Uluslararası anlaşmalarda belirtilen standartlarda 18 yaşın altında yapılan her resmi ve gayri resmi evlilik erken evlilik olarak kabul edilmektedir. Bu anlaşmalara dâhil olan Türkiye’de de yasal evlilik yaşı 18 olarak kabul edilmiştir. Ancak yerel mevzuat incelendiğinde yasal evlilik yaşında farklılıklar görülmektedir. Türk Medeni Kanunu için 17 yaşını doldurmamış, Türk Ceza Kanunu için 15 yaşını doldurmamış ve Çocuk Koruma Kanununa için 18 yaşını doldurmamış birey olarak farklı yaşlara rastlamak mümkündür. Erken yaşta ve zorla evliliklerin araştırmalarda görünen ortak sebepleri ise akrabalık bağı ve aile kararı, ekonomik sebepler, namus algısı, ailelerin eğitim seviyesi, ailenin istediği kişiyle evlenmemek için evden kaçma ve kader/kısmet algısıdır.

3. 17-18 KASIM ATÖLYE ÇALIŞMASI

İlk gün katılımcıların kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmaları ve il eylem planları bağlamında düşüncelerine olanak sağlamak amacıyla atölye çalışması gerçekleştirdi.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve erken yaşta zorla evliliklerin (EYZEM) önlenmesiyle ilgili yasaların etkin bir şekilde uyulabilmesi için il düzeyinde görevli kurum ve kuruluşlar, bu kurum ve kuruluşların sorumlulukları, yerel düzeydeki mevcut iş birliği

mekanizmaları ve yerel düzeydeki duyarlılık artırma araçlarının neler olduğu konusunda beyin fırtınası yöntemiyle katılımcılar tartıştılar. İl düzeyinde var olan kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmaları konusunda bilgi sahibi olup olmadıkları veya herhangi bir mekanizmanın içinde yer alıp almadıkları ortaya çıkarılmaya çalışıldı. Kadına yönelik şiddetle mücadele alanında yerellerinde yürüttükleri proje, kampanya, eğitim vb. etkinlikler konusunda mevcut durum ortaya konulmaya çalışıldı. Ayrıca kadına yönelik şiddet ile mücadele konusunda çalışırken karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerini belirlemeleri istendi. Katılımcılar dört gruba ayrılarak yukarıda belirtilen sorular etrafında derinlemesine tartışmalar yürüttüler. Daha sonra atölye çalışmalarının sonuçlarının sunumu yapıldı.

Atölye de çıkan sonuçlar aşağıda listelenmiştir.

3.1 ATÖLYE ÇALIŞMASININ SONUÇLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

a. Yerelde Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerin Önlenmesiyle İlgili Yasaların Uygulanmasından Sorumlu Kurumlar ve Sorumlulukları

İller Arası Benzerlikler

- Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, erken yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesi ve yasaların uygulanması konularında, hizmet veren kurum ve kuruluşlar, bu kurumların sorumlulukları sorularına katılımcıların verdiği yanıtlardan genel olarak konuya ilişkin bilgi ve farkındalıklarının olduğu görüldü.
- İl düzeyinde var olan mücadele mekanizmaları, kadına yönelik şiddet ile mücadele veya erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele il eylem planları konusunda katılımcıların tamamına yakınının bilgi ve farkındalıkları olmadığı görüldü.

İller Arası Farklılıklar

Yerel Düzeyde KYŞ ile Mücadele İl Koordinasyon İzleme ve Değerlendirme Komisyonu ve EYZE ile mücadele için il eylem planlarına ilişkin mevcut durum Tablo:1 de yer almaktadır. Tablo 1 Atölye çalışmasının ikinci günü mücadele mekanizmaları ve eylem planlarına ilişkin bilgilendirmeden sonra revize edilmiş şekilde sunulmuştur.

Tablo: 1 Yerel Düzeyde KYŞ ile Mücadele İl Koordinasyon İzleme ve Değerlendirme Komisyonu ve EYZE ile mücadele için İl Eylem Planı

İLLER	NEVŞEHİR	YOZGAT	KİLİS	NİĞDE	G.ANTEP	İĞDIR	VAN	BİTLİS	MARDİN	Diyarbakır	Ş.URFA
KYŞ ile Mücadele İl Koordinasyon İzleme ve Değerlendirme Komisyonu var olan iller	Var. Atölye Katılımcısı STK yer alıyor.	Var.	Var. Atölye Katılımcısı STK yer alıyor.	Var. Atölye Katılımcısı STK yer almıyor. Ancak başka bir STK yer alıyor.	Var. Katılımcı STK yer almıyor.	Var. Atölye Katılımcısı STK haberdar değil.	Var. Atölye Katılımcısı STK davet edilmedi.	Var. Atölye Katılımcısı STK davet edilmedi.	Var. Atölye Katılımcısı STK davet edilmedi.	Var. Atölye Katılımcısı STK davet edilmedi. Ancak başka bir STK yer alıyor.	Var. Atölye Katılımcısı STK davet edilmedi.
EYZE ile mücadele için İl Eylem Planı ile ilgili illerin durumu	Var. Ancak Atölye Katılımcısı STK davet edilmedi.	Var. Ancak Atölye katılımcısı STK davet edilmedi.	Var. Ancak Atölye katılımcısı STK haberdar değil.	Var. Atölye Katılımcısı STK yer almıyor. Ancak başka bir STK yer alıyor.	Yok.	Var. Atölye Katılımcısı STK haberdar değil.	Var. Ancak Atölye Katılımcısı STK davet edilmedi.	Var. Ancak Atölye Katılımcısı STK haberdar değil.	Var. Ancak Atölye katılımcısı STK haberdar değil.	Var. Ancak Atölye katılımcısı STK haberdar değil.	Yok.

b. Yerel Düzeyde Duyarlılık Arttırma Amaçlı Neler Yapıyorsunuz?

Soru etrafında yürütülen tartışmalar aşağıda özetlenmektedir.

- Çalışma alanlarına yönelik olarak uluslararası örgütler, belediyeler, kamu ve yerel ve yabancı STK'larla birlikte yürütülen projeler
- Kampanyalar, broşürler
- Kadınlara ve erkeklere yönelik bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları
- Mültecilere yönelik bilgilendirme ve farkındalık çalışmaları
- Kaynaştırma etkinlikleri
- Yerel topluma yönelik bilgilendirme seminerleri
- Kanaat önderlerine, kamu kurumlarına, belediyelere yönelik bilgilendirme ve farkındalık eğitimleri
- Ulusal ve yerel medya yoluyla bilgilendirme çalışmaları
- Kadın Danışma Merkezleri aracılığıyla bilgilendirme, mahalle ziyaretleri ve dayanışma toplantıları

c. Yerelde Kuruluşlarınızın Karşılaştığı Sorunlar Nelerdir?

Soru etrafında yürütülen tartışmalar aşağıda özetlenmektedir.

- Kamu- STK işbirliği yetersiz veya sağlanamıyor
- Kamunun yerelde koordinasyonu yeterince sağlayamaması
- Cinsel taciz olaylarının, bir kısım yerel yönetimler tarafından üstünün örtülmesi
- Belediye ve STK'lar arası işbirliklerinin yetersiz olması
- Kamunun STK'lara yönelik ön yargılı tutumu
- Konuyla mücadelede görevli kamu kurumların müdür ve yardımcılarının kadın olmaması
- Kamuda sürekli personel değişikliği
- Yasaların uygulanmaması
- STK'lar arasında işbirliği yetersiz
- Suriyeliler ve ev sahibi topluluklar arasında yaşanan gerginlikler ve uyum meselesi
- Etik kurulların izinlerinin uzun sürmesi
- Hastanelerin erken yaşta doğum olaylarını bildirmemesi

-
- Yerel medyanın erken yaşta evlilikleri özendirmeye yönelik dili
 - Mahalle çalışmaları için kadınlara ulaşmakta yaşanan sorunlar
 - Kanaat önderlerinin, muhtarların, imamların erken yaşta evliliklerle mücadeleye ilgisizliği
 - Konuya ilişkin hizmet verenlerin görev ve sorumluluklarını bilmemesi
 - Yerel halkın erken evliliklerin önlenmesine yönelik duyarlılığı

d. Bu Sorunların Aşılması İçin Gerekli Uygun ve Gerçekleştirilebilir Faaliyetler?

Soru etrafında yürütülen tartışmalar aşağıda özetlenmektedir.

- Kamu çalışanlarına yönelik toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadına yönelik şiddet eğitimleri verilmesi
- Kamu personeline yasal mevzuat ve uygulamasına ilişkin eğitim verilmesi
- Kadınlara pozitif ayrımcılık yapılması
- Kadın bakış açısına sahip personelin istihdam edilmesi
- Çocuk mahkemeleri içinde ayrı bir bölüm olması
- Cinsiyetçi haber veren medya organlarının cezalandırılması
- Erken yaşta evlilikler konusunda çocuklara eğitim verilmesi
- Belediyelerin STK'ların çalışmalarına destek vermesi-ulaşım-mekân vb.
- Mahalle çalışmalarında okul aile birlikleriyle işbirliği yapılması
- Kamu, yerel yönetim, baro ve STK'lar arasında işbirliklerinin artırılması
- Alana/konuya özel projeler üretilmesi, eğitimler verilmesi
- Kadın erkek karma gruplara konuya ilişkin eğitimler verilmesi
- Okul sosyal hizmet uygulamasının hayata geçirilmesi
- Konuya yönelik öğretmenlere ve velilere bilgilendirme ve farkındalık eğitimleri yapılması ve işbirliği geliştirilmesi
- Okullarda erken yaşta evlilikler konusunda çocukların farkındalıklarını artırmak amacıyla, broşür ve afiş hazırlanması
- Erken yaşta evlilikleri özendiren görseller kullanılmaması
- Esnafa yönelik bilgilendirme ve farkındalık seminerleri verilmesi
- Yerelerde mobil ekip kurulması
- Alo 155, 157, 183 ve 156 vb. acil hizmet hatlarının tanıtımının yapılması
- Erken yaşta evliliklerin önlenmesi konusunda yerel halka yönelik seminerler verilmesi
- Kadına yönelik şiddeti normalleştiren televizyon dizilerine ceza verilmesi

4. TÜRKİYE’DE ÇOCUK VE KADINLARA YÖNELİK ŞİDDETLE MÜCADELEDE ULUSAL EYLEM PLANLARININ HAZIRLANMASI SÜRECİ

Atölye çalışmasının ikinci gününde ise, Türkiye’nin çocuk ve kadınlara yönelik şiddetle mücadelede devletin ilgili kurumlarının üstlenmesi gereken görev ve sorumlulukları belirleyen kadına yönelik şiddetle mücadele ulusal eylem planlarının hazırlanması ve uygulanması süreci aktarıldı. Ayrıca taslak olarak bulunan, “*Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele Strateji Belgesi ve Eylem Planı*” hazırlanması süreci hakkında bilgi verildi.

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı uzmanı tarafından bize İletilen Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele Niğde Acil Eylem Planı (2018-2019) örnek olarak katılımcılara sunuldu.

Bilgilendirme sonrası yeniden yerelde bulunan kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmaları ve erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele il eylem planları gözden geçirildi ve Tablo 1 oluşturuldu. Bilgilendirme öncesi sınırlı sayıda ilin mekanizma ve eylem planlarından haberdar olduğu görüldü.

Yerel düzeyde KYŞ ile Mücadele İl Koordinasyon İzleme ve Değerlendirme Komisyonu ve EYZE ile mücadele için İl Eylem Planı konusundan hiç haberdar olmayan iller, **Hatay, Kahramanmaraş, Muş, Şırnak, Siirt ve Aksaray** olarak belirlendi.

5. DEĞERLENDİRME

Erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele için acil il eylem planlarının hazırlanması ve uygulanması süreci hakkında STK’ları rollerine dair, bilgilendirmek ve farkındalık yaratmak amacıyla gerçekleştirilen atölye çalışması konunun önemine dair ihtiyacı ortaya koymuştur. Atölye çalışması illerden katılan STK temsilcilerinin konuya ilişkin bilgilerini ve geliştirilmesi gereken yönlerini anlamak bakımından oldukça yararlı olmuştur. Yerelde sivil toplum kuruluşlarının sayılarının ve etkinliğinin giderek azaldığı, kamu ve yerel yönetimler arasında işbirliği ve koordinasyonun son derece sınırlı olduğu bu çalışmanın ortaya koyduğu diğer bir husustur. Kadın örgütlerinin yerelde mevcut kadına yönelik şiddetle mücadele mekanizmalarında yer alamamaları, erken yaşta evliliklerin önlenmesi amacıyla hazırlanmış acil eylem planlarına dâhil edilmemeleri hatta böyle mekanizmalardan/eylem planlarından dahi kadın örgütlerinin haberdar olmaması oldukça düşündürücüdür. Sivil Toplum

Kuruluşları erken evliliklere karşı mücadele konusunda desteklenmeli ve yerelde var olan mücadele mekanizmalarının ve eylem planlarının içinde yer almaları teşvik edilmelidir. Erken yaşta ve zorla evliliklerinin önlenmesinde belediye dâhil tüm kamu kurumları/kuruluşları, üniversite, baro, özel sektör, esnaf odaları, uluslararası kuruluşlar, toplum liderleri ve sivil toplum kuruluşlarının temsilcilerinin içinde yer aldığı bir mekanizmanın kurulması ve kamunun tüm paydaşlarla iş birliği yapması ve koordinasyonunun sağlanmasıyla mümkündür.

6. ÖNERİLER

- Halen taslak olarak bilinen “*Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele Strateji Belgesi ve Eylem Planı*” bir an önce yürürlüğe konmalı
- Yerel düzeyde KYŞ ile Mücadele İl Koordinasyon İzleme ve Değerlendirme Komisyonunun üyeleri gözden geçirilmeli, komisyon genişletilmeli kurumlar arası işbirliği sağlanmalı
- Erken yaşta ve zorla evliliklerin önlenmesine yönelik çabaların hedefe ulaşabilmesi için kamu-sivil toplum diyalogu güçlendirilmeli
- Türkiye İstatistik Kurumu (TUIK) tarafından açıklanan evlenme istatistiklerine göre **16 ve 17 yaşında** gerçekleşen evlenmelerin yüksek olduğu 20 il öncelikli olmak üzere, erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele için Acil İl Eylem Planları bir an önce hazırlanmalı ve uygulanmaya konmalı
- Erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele için Acil İl Eylem Planlarının hazırlanma aşamasında ve uygulanması sürecine sivil toplum örgütleri ve özellikle bu alanda çalışan kadın örgütleri başından itibaren dâhil edilmeli
- Erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele için Acil Eylem Planları yerelin ihtiyaçları, öncelikleri, farklılıkları ve kaynakları gözetilerek ilgili tüm tarafların katılımıyla hazırlanmalı
- Erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele için Acil Eylem Planlarının izleme ve değerlendirmesi içinde belediye, üniversite, baro ve STK temsilcilerinin yer aldığı bağımsız bir komisyon tarafından yapılmalı

Erken yaşta ve zorla evliliklerle mücadele için Acil Eylem Planları 81 ile yaygınlaştırılmalıdır.

EK1: ATÖLYE DAVET YAZISI

'Sayın.....

Konu: Yerel İl Eylem Planları Atölyesi Davet Yazısı

Proje Başlığı: Türkiye'de Erken ve Zorla Evliliklerin Azaltılmasında STK'larla İşbirliği Geliştirmek

Bilindiği üzere, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (MoFSP) "erken ve zorla evliliğin önlenmesi için, Strateji Belgesi ve Eylem Planı" (2018-2023) geliştirdi. Eylem Planının amacı, "Ülkemizde erken yaşta ve zorla evlilikler ile mücadele edilmesi, kız çocuklarının güçlenmesine yönelik tüm taraflarla işbirliği içerisinde politikalar geliştirilmesi ve uygulanmasıdır. Ulusal Eylem Planının, Yerellere uyarlanması ve uygulanmasında STK'larla işbirliği kilit önemdedir.

Buradan hareketle, Uçan Süpürge Vakfı, Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Yerel İl Eylem Planları hakkında yerelerde farkındalık artırmak ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Kadına Yönelik Şiddet Yerel İl Eylem Planları uygulamalarına aktif katılımı sağlamak amacıyla Ankara'da iki günlük bir Atölye Çalışması düzenleyecektir.

İlk aşamada, Ağrı, Muş, Kilis, Bitlis, Niğde, Kars, Siirt, Kahramanmaraş, Gaziantep, Van, Ardahan, Yozgat, Hatay, Aksaray, Iğdır, Nevşehir, Afyonkarahisar, Şanlıurfa, Şırnak, Mardin illerinden Sivil Toplum Kuruluşları temsilcileri ve paydaş kurum uzmanlarının katılımı hedeflenmektedir.

Ankara'da 17, 18 Kasım tarihlerinde gerçekleştirilecek olan Atölye Çalışmasına katılım sağlamanızdan çok mutlu olacağız.

Uçan Süpürge Vakfı
Yönetim Kurulu adına
Sevinç Ünal

Not: Atölye Programı katılımcılar belirlendikten sonra gönderilecektir.

EK2: ATÖLYE PROGRAMI

Türkiye’de Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerin Azaltılmasında
STK’larla İşbirliği Geliştirme Atölyesi Programı
Aldino Hotel

Barbaros Mahallesi, Bülten Sok. No:22, 06700 Çankaya/ Ankara

9.00-9.30	Kayıt
09:30 – 10:00	Açılış ve Tanışma <i>Sevinç Ünal</i>
10:00.00-11:00	Uçan Süpürgecinin, Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerle Mücadele Deneyimi <i>Halime Güner-Deniz Şengün</i> Erken ve Zorla Evlilikler konusunda yapılan Tez çalışmaları üzerine bir değerlendirme- <i>Çağla Harputlu</i>
11:00-11.15	Çay/Kahve Arası
11:15-12.30	Atölye Grup Çalışması
12:30 – 13:30	Yemek Arası
13.30-15:00	Atölye Grup Çalışması sonuçlarının genel grupla paylaşılması Kolaylaştırıcı <i>Sevinç Ünal</i>
15:00-15:15	Çay/Kahve Arası
15.15-16.30	Proje illerinin erken ve zorla evliliklerle mücadele konusunda öncelikleri nedir? Olanaklar, zorluklar? Kolaylaştırıcı <i>Sevinç Ünal</i>
16:30 – 16:45	Günün Değerlendirmesi
09:30 – 09:45	Birinci Günün Değerlendirmesi
09:45 – 11.30	Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Eylem Planları ve Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planının gözden geçirilmesi Erken Yaşta ve Zorla Evliliklerin Önlenmesi yönelik ulusal hedeflerin yerel düzeye uyarlanmasında gerekli, uygun ve gerçekleştirilebilir faaliyetler/öneriler nelerdir? - <i>Sevinç Ünal</i>
11.30-11.45	Çay/Kahve Arası
11.45-12.30	Sorular, Cevaplar, Öneriler, Temenniler
12:30 – 14.00	Yemek Arası
14.00-15.00	Toplantının değerlendirilmesi Kapanış

EK3: ATÖLYE KATILIMCI KURUM VE KURULUŞLAR LİSTESİ

Kurum/Kuruluş	İL
Mardin Ortak Kadın İş birliği Derneği (MOKİD)	Mardin
KAMER	Bitlis
Toplum Eğitimi Derneği	Gaziantep
Mor Dayanışma Kadın Derneği	Hatay
TKB	Iğdır
Kapadokya kadın dayanışma derneği-	Nevşehir
Van Yaşam Kadın Çevre Kültür ve İşletme Kooperatifi	Van
KAMER	Kahramanmaraş
Yaşam evi Kadın Dayanışma Derneği	Urfa
Baro Kadın Hakları Komisyonu	Muş
Baro	Şırnak
Çok Amaçlı Toplum Merkezi	Kilis
Yozgat Üretici Kadınlar Dayanışma Derneği	Yozgat
Çocuk ve Kadın Hakları Proje Merkezi	Aksaray
Sosyal ve Girişimci Kadınlar Derneği	Siirt
Baro	Diyarbakır
Niğde Üniversitesi	Niğde
AÇSH Bakanlığı	Ankara
İngiltere Büyükelçiliği	Ankara
Uçan Süpürge	Ankara

İLETİŞİM

Nenehatun Caddesi Şairler Sokak No: 7/4

Gaziosmanpaşa-Ankara

Tel: (0312) 426 97 12

Mobil: +90(533) 762 31 17

E-mail: info@ucansupurge.org.tr – festival@ucansupurge.org.tr

www.ucansupurge.org.tr

